

Mesoplodon bidens,
en Tilvæxt til den danske Havfauna.

Af

J. Reinhardt.

(Meddelt den 2. April 1880).

Hertil Tavle II.

Der har i denne Tid her i Byen været fremvist et ved vore Kyster fanget Hvaldyr, som paa én Gang er en Berigelse for vor Havfauna og en temmelig sjelden, ikke synderlig nøje kjendt Form. Fangsten er derfor i dobbelt Henseende af Interesse, og selv om Omstændighederne ikke have tilladt at gjøre den saa frugtbringende, som man kunde ønsket, er den Oplysning, som derved er vunden, dog formentlig ikke uden al Værd, men fortjener at komme til fleres Kundskab.

Dyret blev den 3. Februar fundet inddrevet i Isen ud for Hevringholm-Strand paa Østkysten af Jylland; det blev dræbt og halet paa Land, og en Notits om Fangsten, i hvilken det sagdes at være «rimeligvis en Grindehval», optoges i «Randers Amtsavis», hvorfra den gik over i Bladet «Fædrelandet» for 6. Februar, hvor jeg læste den. De faa Ord, den indeholdt om Dyrets Udseende, forsloge ikke til at vække nogen grundet Formodning om, hvad for et Hvaldyr det kunde være, men gjorde det i alle Fald meget usandsynligt, at det virkelig kunde være nogen Grindehval, og jeg søgte derfor strax den næste Dag ad

telegrafisk Vej at faa nærmere Underretning og eventuelt at købe Hvalen. Jeg bragte derved ogsaa i Erfaring, at Dyret ikke (saaledes som Notitsen i «Randers Amtsavis» lod formode) var blevet «afkogt for at indvinde Tranen», men derimod solgt til tre Personer, som agtede at forevise det, og omtrent samtidigt havde Hr. Adjunkt Hoffmeyer i Aarhus den Godhed uopfordret at meddele mig, at det var bragt til denne By, og tillige at sende mig en Del Udmaalinger af det samt Omrids af dets Rygfinne og en af Brystfinnerne, for hvilken Opmærksomhed jeg her beder ham modtage min Tak. Hans Meddelelser viste mig, at der var stor Sandsynlighed for, at Havdyret maatte være den ene eller den anden af tre temmelig sjeldne Arter, men hans Brev underrettede mig tillige om, at det desværre var Ejernes Hensigt at forevise det i forskellige jydsk Byer og derpaa rejse med det enten til Kjøbenhavn eller maaske snarere til Hamborg. Det var altsaa i alle Fald usikkert, om jeg vilde faa Dyret at se, og jeg havde i Grunden allerede opgivet Haabet, da jeg endelig en Maanedstid derefter saa af Aviserne, at det virkelig var bragt hertil og trods sin beskedne Størrelse blev fremvist som en «Kjæmpe-Grindehval».

Da jeg kom til Udstillingsstedet, var det let at se, at det var det af J. Sowerby under Navn af *Physeter bidens* beskrevne Hvaldyr¹⁾, som forelaa, og som nu for første Gang var blevet set og fanget i vore Farvande, medens det nærmeste Sted, hvor dette Dyr hidtil havde været truffet (og endda kun drivende som Aadsel i Søen) var Skagerak ud for den norske Kyst.

Det var en omtrent voxen, henved 7 Alen lang Hun; paa enkelte smaa Stumper nær var al Overhud borte, og Dyret havde derfor Læderhudens gullige Farve. De højst ubetydelige Levninger, som vare tilbage af Overhuden, vare ligesom Mundens indre Overflade nu sortagtige, men vare tilsmurte og gjennem-sivede af Tran, og da Dyret allerede havde været dødt i over

¹⁾ British Miscellany, Vol. I. London, 1806. P. 1. Pl. I.

en Maaned, lader det sig ikke sige, hvad Farve det havde, medens det levede. Saavel Over- som Underkjæben var brækket nogle Tommer bagved Spidsen og kunde bøjes op og ned, skjøndt den paasiddende Hud havde forhindret, at den ydre Form havde lidt noget ved denne Beskadigelse. Bag og under Øjet fandtes tre Huller, frembragte af de Bøssekuugler, som havde truffet Dyret, da det dræbtes, og omtrent ved Rygfinnen var der paa højre Side et dybt Hul, som syntes frembragt af en Harpun eller et andet spidst Jern. Hele Bugsiden var aabnet med et langt Snit fra Struben til Kjønsaabningen, og Brystkassen derved blevet gjennemskaaret; tillige vare alle Indvoldene udtagne og bortkastede; men da der i deres Sted var stoppet Halm ind i Bughulen, var Dyrets Form og Omrids væsenlig uforandret.

Man kjender hidtil mindst 12 Tilfælde¹⁾, i hvilke dette Havdyr paa forskjellige Tider af Aaret enten er strandet levende eller

¹⁾ Næmlig

♂	Brodiehouse, Elginshire	1800.
♀	Havre	9. 9. 1825.
♂	Sallenelles, N. Frankrig	Sommeren 1825.
♀	Ostende	21. 8. 1835.
♂	Brandon-Bay, Irland	9. 3. 1864.
♂	Skagerak	15. 6. 1869.
♂	Dennis, Mass. Un. St.	1869.
♀	med Unge, Newport, Rhode Isl.	1869.
♂	Brandon-Bay	Maj 1870.
♀	Hevringholmstrand	3. 2. 1880.
♂?	Norges Kyst	?
	Kranie i Edinburgh	?

Egenlig finder man 13 Tilfælde omtalte, idet der foreligger en kort Notits paa anden Haand om, at der paa Vestkysten af Irland skal være strandet, foruden de velbekjendte Exemplarer fra 1864 og 1870, senere endnu et tredje; men jeg er ikke ganske sikker paa, om ikke denne Angivelse hviler paa en Forvexling eller Misforstaaelse.

Under Korrektur-Læsningen af disse Sider erfarer jeg, at de ovenfor allerede anførte Tilfælde maaske endnu skulle foreges med ét. Hr. P. J. Van Beneden har nemlig havt den Godhed at sende mig et Særtryk

fundet dødt ved Kysterne af Skotland, Irland, Frankrig, Belgien, Norge og de forenede Stater; men kun i fire af disse Tilfælde er det hele Skelet blevet reddet; af de øvrige Individuer ere kun Kranierne (af et enkelt tillige nogle andre Knogler) blevne opbevarede. Et af Exemplarernes Kjøen er ikke bekjendt; af Resten synes syv at have været Hanner og fire Hunner. Man vil allerede heraf skjønne, hvor magtpaaliggende det maatte være at erhverve det foreliggende Exemplar for vort Museum, i hvis iøvrigt ualmindelig rige Hvalsamling denne Form mangler, og den Omstændighed, at det tilmed var fanget ved vore egne Kyster og var det første, som overhovedet havde vist sig der, maatte selvfølgelig gjøre det endnu ønskeligere for Museet at faa det. Men desværre lykkedes det ikke at komme i Besiddelse af det; Ejerne vilde ikke indlade sig paa at sælge Dyret, men foretrak efter at have udstillet det her at rejse videre med det til Tydskland og fremvise det i Berlin.

Men uagtet Kjøbet saaledes mislykkedes, og jeg af den Grund ikke kan give nogensomhelst Oplysning om Dyrets indre Bygning, gav dets Forevisning mig i alle Fald Lejlighed saavel til at gjøre mig nøje bekjendt med dets ydre Form og finde et Par hidtil oversete Særegenheder ved denne, som ogsaa til at tage en Række Maal og faa udført et Par Skitser af Dyret, hvad jeg troede at maatte lægge Vægt paa, da de tidligere Afbildninger langt fra give nogen rigtig Forestilling om dets Udseende. Den ældste af dem er den, som J. Sowerby¹⁾ har

af en lille Afhandling, som han har offentliggjort i det Kgl. belgiske Akademis «Bulletins» (2. sér. t. XLIX, n. 2, février 1880), og hvori han giver nogle Oplysninger om forskellige Cetaceer, som i Løbet af Aarene 1878 og 1879 ere strandede paa Middelhavets og Vest-Frankrigs Kyster. Af denne Afhandling ser man, at der i Decbr. 1879 paa Kysten af Côtes-du-Nord i Frankrig er strandet en Hun af et Hvaldyr, som enten har været en *Ziphius cavirostris* eller en *Mesoplodon bidens*, hvad Forfatteren venter inden føje Tid at kunne afgjøre, da han haaber at komme i Besiddelse af det strandede Dyrs Kranie.

¹⁾ l. c.

givet af den Han, paa hvilken Arten grundedes; han havde imidlertid ikke selv set Dyret, men tegnet sin Figur efter et Udkast, som han havde faaet af Hr. Brodie, paa hvis Ejendom i Elginshire Dyret nogle Aar tidligere (1800) var kastet op paa Stranden, og det er saaledes forstaaeligt, at Figuren kan have sine Mangler. Det næste Individ, som er blevet tegnet, var den i Sept. 1825 ved Havre strandede Hun; der gives af den endog tre forskellige Figurer, som skyldes Blainville¹⁾ og Fr. Cuvier²⁾; men selv den mindst forfejlede af dem maa kaldes meget maadelig. Den sidste Afbildning endelig er den, som Dumortier har givet af den i Aug. 1835 ved Ostende strandede Hun³⁾; den staar ganske vist meget over de andre, men den er dog tegnet efter det udstoppede Skind, ikke efter det friske Dyr, og gjengiver Dyrets og navnlig Halens Form urigtigt. Jeg tror derfor, at det har nogen Interesse endelig at faa en paalidelig Afbildning af denne ejendommelige Typ, især da der slet ingen Figurer haves af de ydre Omrids af nogen af de andre *Mesoplodon*-Arter, om hvilke det samme gjælder som om saa mange andre Havdyr, at Kundskaben til deres Benbygning er langt forud for Kundskaben til deres ydre Omrids; medens der i den nyere Tid er fremkommet flere, til Dels fortrinlige Arbejder om hin, er deres ydre Form kun overfladisk og gisningsvis bekjendt.

Noget bedre end de ældre Afbildninger ere de foreliggende Beskrivelser; det tør derfor anses for unødvendigt her at give en omstændelig Skildring af Dyrets Udseende og Form; det vil være nok at henvise til Udmaalingerne og Figurene, som ledsage denne Meddelelse, og kun med faa Ord at fremhæve, at Kroppen foran Rygfinnen vel var afrundet tværsover, men dog

1) Nouveau Bulletin d. sc. p. I. Soc. philom. de Paris. Année 1825, p. 139 og Année 1826. Août. Pl. & Debr. p. 193.

2) Geoffr. St. Hilaire & Fr. Cuvier, hist. natur. d. Mammifères. Tome III. Pl. Dauphin de Dale (1826).

Cuvier, Fr. de l'hist. natur. d. Cétacés. Paris 1838. Pl. 8, f. 1.

3) Mémoires de l'Acad. Roy. d. Bruxelles. T. XII. Brux. 1839. Pl. 1.

allerede kort bag Hovedet blev meget kjendeligt sammentrykt opad mod Midtlinjen. Bag Rygfinnen var Halen oventil sammen- trykt til en skarp Kjøl, som først tabte sig et Stykke ud paa Halefinnen; en tilsvarende skarp Kjøl fandtes derimod ikke langs Undersiden af Halen, denne var vel ogsaa der sammentrykt, men selve Kanten var stump. Halefinnens skarpe bageste Rand manglede, ligesom hos Døglingen, hvert Spor til det Indsnit mellem dens Flige, som ellers findes hos Hvaldyrene. De tvende fortil konvergerende Strubefurer, som allerede tidligere ere iagt- tagne hos dette Dyr, og som rimeligvis ville findes hos alle ziphioide Hvaldyr, løbe ogsaa paa dette Individ fortil sammen i en Vinkel ganske saaledes som W. Andrews har fremstillet det paa den Afbildning af et lige bag Blæsehullet afskaaret Hoved af en Han, som han har offentliggjort i det Kgl. irske Akademis Skrifter¹⁾, og dette Furernes Sammenløb fortil tør vel altsaa anses som normalt²⁾. Medens Øreaabningen trods al Søgen ikke bemærkedes paa det ved Havre strandede Dyr, og paa Ostende-Exemplaret fandtes saa snæver, at kun en ganske tynd Jertraad kunde stikkes ind i den, viste den sig hos det her omtalte Exemplar forholdsvis stor og meget iøjnefaldende; men dette maa vistnok tilskrives den Omstændighed, at al Overhuden var gaaet af.

Hvad der imidlertid navnlig tildrog sig min Opmærksomhed og maa omtales udførligere, da jeg ikke finder det berørt i de tidligere Beskrivelser, var for det første den meget kjendelige Mangel paa Symmetri, som baade det halvmaaneformige Næse- bor, det saakaldte Blæsehul, og tillige Hovedet i det hele frem- bød. Blæsehullet sad nemlig ikke i Kroppens Midtlinje, men skjævt over mod venstre, saa at kun en Tredjedel af det havde

¹⁾ Transact. Roy. Irish Acad. Vol. XXIV. Science. Dublin, 1869. Pl. XXV.

²⁾ Hos Døglingen (*Hyperoodon rostratus*) løbe disse Furer derimod ikke helt sammen fortil.

Plads paa højre Side af Midtlinjen, to Tredjedele derimod i Hovedets venstre Halvdel; fremdeles sad det ogsaa i en anden Henseende skjævt; det skar nemlig ikke Dyrets Midtlinje under en ret Vinkel, men var drejet noget skraat saaledes, at Enden af dets højre Horn naaede lidt længere frem fortil end det venstre, og endelig dannede det ikke en ganske symmetrisk halvmaaneformig Spalte, men dets venstre Horn var noget mere krumbøjet end det højre. Hertil kom fremdeles, at Hovedets Kontur ovenfra set frembød en meget betydeligere Opsvulmen eller Konvexitet ud for Blæsehullet paa venstre Side end paa højre og en dermed følgende Skjævhed i Omridset af hele den forreste Del af Hovedet, saaledes som Figur 2 paa den medfølgende Tavle tydelig viser.

Det andet Punkt, som fortjener en udførligere Omtale, vedrører Tandforholdet. Som bekjendt findes der hos alle *Mesoplodon*-Arter paa hver Side i Underkæben, hos Hannerne en større, hos Hunnerne en mindre, spids og sammentrykt Tand, som hos de allerfleste Arter har sin Plads ved den bageste Ende af Underkæbegrenenes Symfyse; men hos flere Arter og navnlig ogsaa hos *Mesoplodon bidens* har man foruden og bagved denne Tand fundet, skjulte i Huden, flere eller færre løst siddende, aldeles rudimentære og funktionsløse Smaatænder. Overkæben derimod siges stedse ganske at mangle Tænder saavel hos *Mesoplodon bidens* som hos alle de øvrige Arter paa en eneste nær, nemlig *Mesoplodon grayi* fra Havet om Nyse-land. Hos denne Art sidder der paa hver Side langt bagtil i Overkæben en Række af 17 eller 19 Smaatænder, der ligesom de ovenomtalte rudimentære Tænder i Underkæben kun sidde fast i Huden og derfor gaa sporløst tabt, naar denne borttages, men her dog synes normalt at rage frem af den med Spidsen. Da jeg første Gang saa den her foreviste *Mesoplodon*, fandt jeg ingen Tænder i nogen af Kjæberne; selv Underkæbens store enlige Tand var paa hver Side ganske dækket og skjult af Huden.

Men nogle Dage senere, alt som Huden indskrumpedes mere og mere, bemærkedes paa hver Side i Overmunden to smaa stumpe Tænder, omtrent af et Knappenaalshoveds Størrelse, at stikke frem af Huden, i hvilken de vare fæstede bevægeligt, saa at de kunde forskydes lidt til alle Sider. Den forreste havde sin Plads 9" 3'" fra Overkjæbens Spids, den anden sad 5'" bagved den første, og i lignende Afstand bag denne kunde endnu en tredje ganske tydeligt føles skjult i Huden, naar man med et spidst Instrument stak ind i denne; undertiden trode jeg længere bagtil at føle endnu en fjerde, men jeg tør ikke lægge synderlig Vægt paa denne Formodning, da jeg ikke kunde skaffe mig Vished ved at løsne og undersøge Huden. I Underkjæben bleve ingen Smaatænder synlige, men da de allerede tidligere have været iagttagne der, kan der ikke være nogen Tvivl om, at de have været tilstede ogsaa hos dette Individ og vilde have været fundne skjulte i Huden, hvis denne kunde have været bortskaaren og efterset.

Det er saaledes sikkert, at der hos *Mesoplodon bidens* findes funktionsløse, i Huden fæstede og skjulte Smaatænder ligesaa vel i Over- som i Underkjæben; men foruden den Interesse, som Paavisningen heraf allerede har i og for sig, fortjener Iagttagelsen formentlig ogsaa lidt Opmærksomhed i en anden Henseende. Den forud omtalte *Mesoplodon grayi* har man paa Grund af dens Række Smaatænder bagtil i Overmunden gjort til Typ for en egen Slægt: *Oulodon*; denne Slægt har imidlertid ikke vundet almindeligt Bifald, og den nu hos *Mesoplodon bidens* gjorte Iagttagelse maa vistnok siges afgjørende at vise, at den ikke kan opretholdes; det forekommer mig rimeligt, at lignende rudimentære Tænder som de, der nu ere paaviste hos denne Art, med Tiden ville blive fundne ogsaa hos flere eller færre af de øvrige *Mesoplodon*-Arter, maaske hos dem alle.

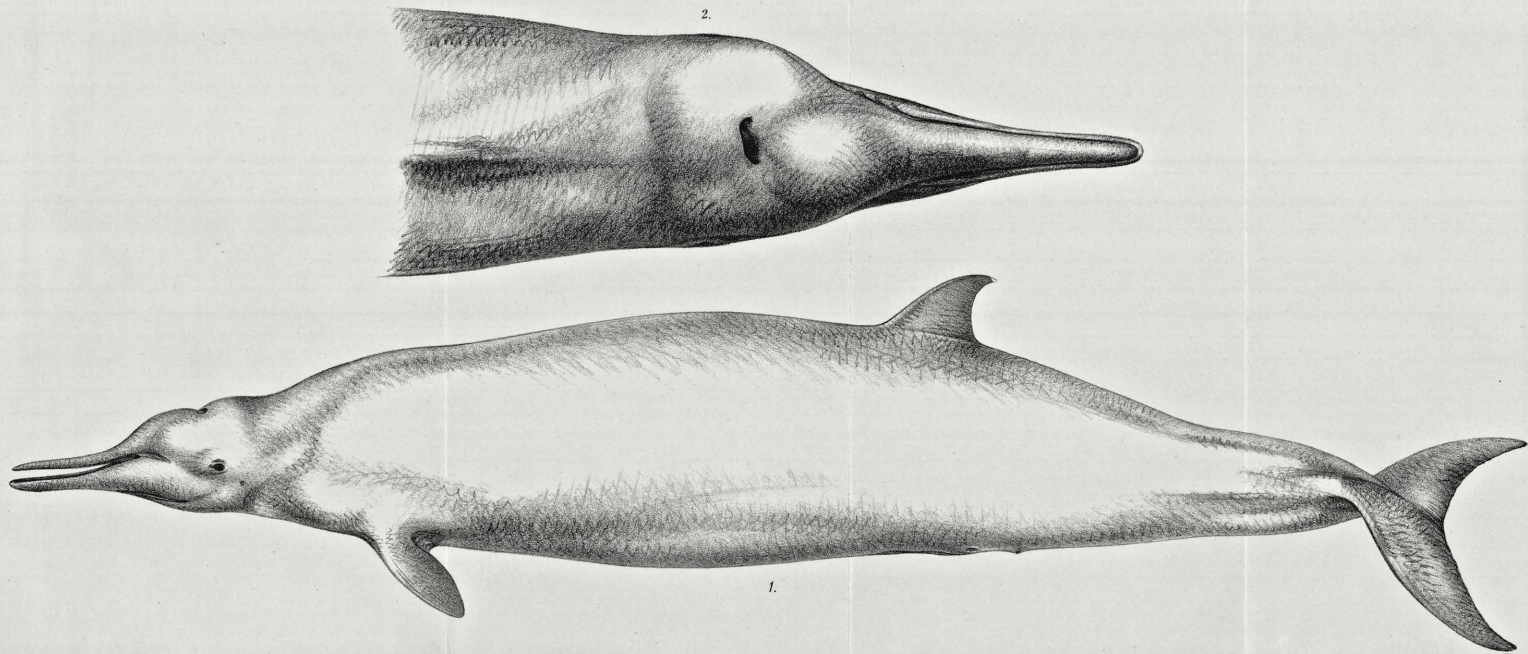
Udmaaling i danske Fod og Tommer

Hele Længden maalt langs Siden af Dyret	13'	9"
Afstand mellem Blæsehullets Ender	"	3
Underkjæben rager, naar Munden er lukket, ud over		
Overkjæben	"	$\frac{1}{2}$
Overkjæbens Brede to Tommer bag Spidsen	"	$1\frac{1}{2}$
Underkjæbens — - — -	"	2
Overkjæbens Brede sex Tommer foran Mundvigen	"	$2\frac{1}{2}$
Underkjæbens — - — -	"	3
Overkjæbens Brede over Mundvigen	"	$4\frac{1}{2}$
Underkjæbens — - — -	"	$5\frac{1}{2}$
Hovedets Brede over Blæsehullet	"	11
— — - Øjets Bagrand	1	"
Fra Overkjæbens Spidse til Mundvigen	1	$2\frac{1}{4}$
Fra Underkjæbens — - — -	1	3
Fra Overkjæbens Spidse til Bagranden af Blæsehullet	1	11
Fra Overkjæbens Spidse til Øjet	1	$11\frac{1}{2}$
Kroppens Brede (Tværmaal) $28\frac{1}{2}$ " bag Underkjæbens		
Spidse	1	$\frac{1}{4}$
Fra Spidsen af Underkjæben til Forluffen	3	6
Fra Overkjæbens Spidse til Rygfinnen	8	$9\frac{1}{2}$
Højde ved Rygfinnens Forrand	2	3
— - Forkanten af Luffen	1	9
— - Øjet	1	$\frac{1}{2}$
Strubefurernes Længde	"	$9\frac{1}{2}$
— divergere bagtil	"	6
Øjets Længde	"	$1\frac{3}{4}$
— Højde	"	$\frac{3}{4}$
Rygfinnens Længde langs Roden	1	2
— Højde, lodret Maal	"	8
Luffens Længde i lige Linje	1	3
— Brede paa Midten	"	5

Halefinnens Brede	3'	2"
Kjønsaabningens Længde	»	8
Kjønsaabningens bageste Ende sidder lidt foran Rygfinnens Bagrand.		
Pattevortespaltens bageste Ende begynder lige under Rygfinnens Bagrand.		

Forklaring over Tavlen.

- Fig. 1. Skitse af *Mesoplodon bidens*, set fra venstre Side, $\frac{1}{12}$ af den naturlige Størrelse.
- Fig. 2. Skitse af Hovedet og den forreste Del af Kroppen, set ovenfra, $\frac{1}{6}$ af den naturlige Størrelse.
-

C. Cordts del. a lith.

Mesoplodon bidens (Sow.)

J. W. Tegner & Kittendorff lith. Insc.